

pozwolił mi jednak, jak w soczewce, dostrzec współczesne trendy w patologii, ale także – nam Polakom w niej uczestniczącym – uświadomił wysoki poziom naszych polskich badań, choć niestety prawie w ogóle nieobecnych na patrystycznym rynku, być może również z racji barier językowych.

Ks. Marcin Wysocki – Lublin, KUL

20. XXII MIĘDZYNARODOWY KONGRES BIZANTYNISTÓW (Sofia, 22-27 VIII 2011)

Kongresy bizantynistyczne mają już swą długą historię¹. Pierwszy kongres miał miejsce w dniach 14-20 kwietnia 1924 roku w Bukareszcie. Wzięło w nim udział oficjalnie 60 osób, reprezentujących 12 krajów. Pozostałe cztery kongresy okresu międzywojennego odbywały się również w stolicach państw europejskich: II). 11-16 IV 1927 r. w Belgradzie (199 uczestników); III). 12-18 X 1930 r. w Atenach (299 uczestników); IV). 5-15 IX 1934 w Sofii (192 uczestników); V) 20-26 wrzesień 1936 w Rzymie (447 uczestników) – por. Aneks I. Po drugiej wojnie światowej kongresy bizantynistyczne zostały wznowione w roku 1948. Przedostatni, czy XXI kongres odbył się w Londynie między 21 a 26 sierpnia 2006 roku. Oficjalnie wzięło w nim udział 948 osób, które reprezentowały 40 krajów. Nie był to jednak najliczniej obsadzony kongres w historii tych spotkań. Rekordową, jak dotąd, liczbę uczestników zarejestrowano na XVIII Międzynarodowym Kongresie Bizantynistów w Moskwie (8-15 VIII 1991)². Wówczas to oficjalna liczba biorących w nim udział badaczy wyniosła 1300 osób, które przybyły z 36 krajów³.

Jak wynika z powyższych danych omawiany tutaj XXII kongres jest drugim tego typu spotkaniem, którego gospodarzem była stolica Bułgarii, gdzie już w roku 1934, a zatem przed 77 laty, miał miejsce IV Międzynarodowy Kongres Bizantynistów.

1. Uczestnicy kongresu. W spotkaniu sofijskim, które odbyło się między 22 (poniedziałek) a 27 (sobota) VIII 2011, i którego obrady toczyły się w gmachu głównym Uniwersytetu Sofijskiego im. św. Klemensa Ochrydzkiego, wzięło udział 1106 osób⁴.

¹ Na temat historii i przebiegu pięciu pierwszych kongresów, por. M. Nystazopoulou-Pélékidou, *L'Histoire des Congrès Internationaux des Études Byzantines. Première partie*, „Byzantina Symmeikta”, 18 (2008) 12-13 (daty dniowe kongresów) i s. 20 (liczba uczestników kongresów). Tekst tego artykułu jest dostępny również w internecie: www.byzsym.org/index.php/bz/artecle/view/528/832 [sprawdzono: 12.10.2011]. Wiadomości ogólne na temat historii przedmiotowych kongresów znajdują się także pod adresem internetowym: http://de.wikipedia.org/wiki/Association_Internationale_des_Etudes_Byzantines [sprawdzono: 12.10.2011].

² Dane na temat kongresów powojennych można znaleźć w: M. Nystazopoulou-Pélékidou, *Les congrès internationaux des études byzantines face à la conjoncture historique*, w: *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies, Sofia, 22-27 August 2011*, vol. I: *Plenary papers*, ed. I. Iliev, Sofia 2011, Bulgarian Historical Heritage Foundation, 17-35; V. Tăpkova-Zaimova, *Entre deux congrès*, w: *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies*, vol. I, s. 37-66; por. też przyp. 1.

³ Por. Nystazopoulou-Pélékidou, *Les congrès internationaux des études byzantines*, s. 32.

⁴ Dane te pochodzą z: *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies*,

Reprezentowały one 46 następujących krajów (alfabetycznie): Albania, Argentyna, Armenia, Australia, Austria, Belgia, Białoruś, Brazylia, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Czechy, Dania, Finlandia, Francja, Grecja, Gruzja, Hiszpania, Holandia, Islandia, Izrael, Japonia, Kanada, Korea Południowa, Liban, Litwa, Macedonia, Mołdawia, Niemcy, Norwegia, Polska, Portugalia, Rosja, Rumunia, San Marino, Serbia, Słowacja, Szwajcaria, Szwecja, Turcja, Ukraina, USA, Watykan, Węgry, Wielka Brytania i Włochy.

Ujmując rzecz statystycznie, z powyższego zestawienia wynika, że średnio jeden kraj reprezentowały 24043 osoby. Rzecz jasna, takie wyliczenie nie oddaje obrazu stanu faktycznego. Z jednej strony były bowiem kraje, które reprezentowała bardzo skromna liczba badaczy, z drugiej zaś kilka państw posiadało niezwykle liczne ekipy prelegentów.

Do pierwszej grupy państw, których reprezentacja nie przekraczała 12 osób, należało 28 krajów (alfabetycznie): Albania = 3 osoby, Argentyna = 1 osoba, Armenia = 6 osób, Australia = 10 osób, Białoruś = 3 osoby, Brazylia = 1 osoba, Chorwacja = 2 osoby, Cypr = 12 osób, Czechy = 6 osób, Dania = 10 osób, Finlandia = 12 osób, Holandia = 7 osób, Islandia = 1 osoba, Japonia = 4 osoby, Kanada = 4 osoby, Korea Południowa = 1 osoba, Liban = 1 osoba, Litwa = 1 osoba, Macedonia = 10 osób, Mołdawia = 1 osoba, Norwegia = 3 osoby, Portugalia = 1 osoba, San Marino = 1 osoba, Słowacja = 2 osoby, Szwajcaria = 12 osób, Szwecja = 12 osób, Watykan = 3 osoby⁵ i Węgry = 12 osób.

Do drugiej należało 8 krajów (alfabetycznie): Bułgaria = 130 osób, Francja = 84 osoby, Grecja = 175 osób, Niemcy = 46 osób, Rosja = 94 osoby, USA = 61 osób, Wielka Brytania = 86 osób i Włochy = 58 osób. Liczebność ekipy bułgarskiej nie powinna dziwić. Badacze tego kraju skorzystali w prawa gospodarza, które zapewniło im zarówno niskie koszty uczestnictwa, jak również małą odległość od miejsca kongresu. Zapewne nie małą też rolę odgrywała tutaj chęć pokazania na szerokim forum międzynarodowym dokonań i możliwości bizantynologii bułgarskiej. Sama tylko ekipa Uniwersytetu Sofijskiego św. Klemensa Ochrydzkiego liczyła ponad 40 osób. Równie licznie była reprezentowana Bułgarska Akademia Nauk. Z kolei reprezentacja bizantynologii francuskiej składała się głównie z badaczy związanych z ośrodkiem paryskim. W ekipie tej było wielu cudzoziemców, którzy bądź jako stypendyści, bądź jako etatowi pracownicy, reprezentowali naukę francuską. Prawdziwym szokiem była ilość przedstawicieli Grecji. Prym wiodł Uniwersytet Ateński i Uniwersytet Arystotelesa w Salonikach, których ekipy liczyły po ponad 30 osób. Fakt ten wyjaśnia w dużym stopniu geograficzna bliskość Sofii względem naukowych centrów greckich. Z drugiej strony bizantynologia to swoisty *rdzeń pacierzowy* historii Grecji, co obligowało niejako badaczy tego kraju do obecności w Sofii. Na tle owego *greckiego potopu* 46-osobowa reprezentacja Niemiec (w tym jeden Polak) wypadła ilościowo stosunkowo skromnie. Inaczej wyglądała ta kwestia w aspekcie jakościowym, ponieważ w ekipie niemieckiej można było znaleźć nazwiska wielu eminentnych bizantynistów. Wywodzili się oni z 22 ośrodków, głównie z uniwersytetów⁶. Rosja w kolei była reprezentowana przede wszystkim przez badaczy z Moskwy i Petersburga.

Sofia, 22-27 August 2011, Sofia University „St. Kliment Ohridski”. List of participants, prepared by G.N. Nikolov, Sofia 2011.

⁵ Jedna osoba reprezentowała Uniwersytet Gregoriański, natomiast dwie są pracownikami Biblioteki Watykańskiej.

⁶ Obok uniwersytetów swą reprezentację miały także takie instytucje jak: Bayerische

Najlichniesze ekipy przybyły z Rosyjskiej Akademii Nauk oraz z Uniwersytetu Łomonosowa w Moskwie. Badacze Stanów Zjednoczonych pochodzili z 43 ośrodków uniwersyteckich, a najlichniesze ekipy z danych uniwersytetów nie przekraczały trzech osób. Z kolei reprezentacja Wielkiej Brytanii była wyraźnie zdominowana przez ekipę Uniwersytetu Oksfordzkiego, która liczyła ponad 30 osób, w tym 3 osoby z Polski, o czym będzie jeszcze mowa niżej. W grupie badaczy brytyjskich było, podobnie jak w ekipie francuskiej, wielu obcokrajowców, głównie stypendystów. Wreszcie w dość licznej *drużynie* Italii prym wiedli przedstawiciele rzymskiego uniwersytetu *La Sapienza*.

Obok wymienionych wyżej 28 *krasnołudków* i 8 *gigantów* w sofijskim kongresie uczestniczyło także 10 ekip tzw. średniej wielkości. Do nich należały następujące kraje (alfabetycznie): Austria = 33 osoby, Belgia = 16 osób, Gruzja = 29 osób, Hiszpania = 17 osób, Izrael = 15 osób, Polska = 34 osoby, Rumunia = 15 osób, Serbia = 27 osób, Turcja = 26 osób i Ukraina = 18 osób. Austrię reprezentowali głównie przedstawiciele dwóch ośrodków: Institut für Byzantinistik und Neogräzistik (Uniwersytet Wiedeński) oraz Institut für Byzanzforschung, działający w strukturach Österreichische Akademie der Wissenschaften. Z kolei w ekipie belgijskiej dominowali badacze z Katholieke Universiteit Leuven (7 osób). Gruzini natomiast oparli swe przedstawicielstwo kongresowe na badaczach, rekrutujących się głównie z uczelni w Tbilisi. W 15-osobowej ekipie Izraela dominował Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie, którego reprezentacja liczyła 11 badaczy. Z kolei znakomita większość przedstawicieli Serbii wywodziła się z Belgradu. Turcję zaś reprezentowało głównie środowisko naukowe Sztambułu. W *drużynie* ukraińskiej przeważali badacze z Kijowa, jednak obok nich byli również reprezentanci Charkowa, Czerniowców, Lwowa i Sewastopola.

2. Struktura i tematyka obrad kongresu. Kongres rozpoczął się oficjalnie w poniedziałek 22 VIII o godzinie 11.00. Miejszem jego otwarcia były główna aula Uniwersytetu Sofijskiego. W niej również w sobotę 27 VIII o godzinie 12.00 dokonano uroczystego zamknięcia kongresu. Wystąpienia kongresowe były podzielone na trzy kategorie: 1) trwające oficjalnie 30 minut *referaty* wygłaszane na sesjach plenarnych⁷, 2) mające trwać oficjalnie 15 minut tzw. *komunikaty okrągłostołowe*⁸, mające trwać oficjalnie 15 minut; 3) i tzw. *wolne komunikaty*⁹, których długość określili gospodarze na 10 minut.

W czasie obrad kongresu odbyło się 7 sesji plenarnych, poprzedzonych tzw. *sesją otwierającą*. Ta ostatnia wraz z dwoma sesjami plenarnymi miała miejsce w dniu

---

Staatsbibliothek z Monachium, Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften oraz Römisch-Germanische Zentralmuseum z Moguncji.

⁷ Pełną treść tych wystąpień w formie artykułów otrzymali uczestnicy kongresu już w chwili rejestracji: *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies*, vol. I, por. przyp. 2.

⁸ Streszczenia rzezonych komunikatów w formie publikacji książkowej otrzymali uczestnicy kongresu również w momencie rejestracji: *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies*, vol. II: *Abstracts of round table communications*, ed. I. Iliev, Sofia 2011.

⁹ W ten sam sposób co *komunikaty okrągłostołowe*, czyli w formie publikacji streszczeń, zostały udostępnione już na wstępie kongresu także tzw. *wolne komunikaty*, por. *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies*, vol. III: *Abstracts of free communications*, ed. A. Nikolov, Sofia 2011.

otwarcia. Następnie zaś codziennie od wtorku do piątku pomiędzy 9.00 a 12.30 odbyły się cztery długie sesje plenarne. Ostatnia, siódma sesja została zaplanowana na sobotę i była krótsza od poprzednich: 10.00-12.00. W czasie owych głównych posiedzeń kongresu wygłoszono łącznie 38 referatów: 25 w języku angielskim, 7 po francusku, 2 po niemiecku, 2 w języku włoskim, 1 po grecku i 1 po rosyjsku. Pierwsza sesja plenarna dotyczyła źródeł oraz siły oddziaływania kultury bizantyńskiej jako takiej. Było to swego rodzaju zakreślenie szerokich ram tematycznych dla całej debaty kongresowej. Drugie spotkanie plenarne było poświęcone fenomenowi Góry Atos, odczytanemu w kontekście starotestamentalnego znaczenia Góry Synaj. Było to zatem wejście w jeden z tych aspektów kultury bizantyńskiej, który współtworzył jej atrakcyjność. Trzecia sesja szła po tej samej linii, ukazując szeroko rozumianą rolę miasta w rzeczonyj kulturze, ze szczególnym podkreśleniem rangi Konstantynopola. Czwarta sesja to kolejna odłona konkretnego aspektu bizantyzmu. W tym wypadku chodziło o wieloaspektowo rozumianą wolność i jej granice. Piąte spotkanie plenarne poświęcono roli morza w handlu: temat ten wyraźnie łamał dotychczasową, logiczną strukturę sesji plenarnych. Szósta sesja przedostatnia była niejako powrotem do pierwotnej logiki prelekcji plenarnych, ponieważ kontynuowała w pewnym sensie sesję czwartą: dotyczyła bowiem rozumienia i wyrażania tego co święte (*sacrum*) w teologii i w sztuce Bizancjum. Wreszcie ostatnia, siódma sesja plenarna miała za motyw przewodni perspektywy rozwoju bizantynistyki, a jej temat brzmiał: *The futur development of Byzantine Studies*. Wśród trzech wygłoszonych na niej referatów pierwszy nosił jednak tytuł: *Byzantium: „finis terrae” – (...) the frontiers of the Byzantine civilization. Notes on the formation of the Byzantine world* (Ivan Bozhilov, Bułgaria), nie przystając zupełnie do dwóch pozostałych wystąpień.

Obrady przy 39 okrągłych stołach, podzielono na 5 grup tematycznych: 1. Filologia, paleografia, kodykologia (12); 2. Archeologia i historia (9); 3. Historia sztuki i muzyka (9); 4. Teologia i filozofia (1); 5. Ekonomia, polityka, życie miejskie (8); ich obrady toczyły się z reguły codziennie (z wyjątkiem poniedziałku, który wypełniła wspomniana wyżej sesja otwarcia i dwie sesje plenarne) między godz. 14.00 a 19.00. W ich ramach wygłoszono oficjalnie 369 prelekcji: 253 po angielsku, 77 po francusku, 18 w języku niemieckim, 13 po włosku, 5 po bułgarsku i 3 po rosyjsku.

W tym samym czasie co wystąpienia okrągłostołowe miały również miejsce prelekcje w kategorii *wolnych komunikatów*, których zgłoszono 528: 421 w języku angielskim, 59 po francusku, 15 po bułgarsku, 10 w języku rosyjskim, 9 po niemiecku, 8 po włosku, 5 po grecku i jedną w języku hiszpańskim. *Wolne komunikaty* zostały podzielone na 38 sekcji, bez dalszego łączenia ich w grupy tematyczne, jak to miało miejsce w przypadku okrągłych stołów. Dotyczyły one tych zagadnień, które zdaniem organizatorów nie odnosiły się bezpośrednio do kwestii ściśle bizantynistycznych. Z drugiej strony *wolne komunikaty* miały bardzo dobrą obsadę personalną; wśród prelegentów było bowiem wielu znanych badaczy kultury bizantyńskiej. Poruszono w nich m.in. takie tematy: 1). *Archaeology in the Byzantine space*, 2). *Numismatics and sphragistics*, 3). *Pottery and other crafts*, 4). *Early Byzantium*, 5). *The power of Byzantium*, 6). *Periphery and provincial aristocracy*, 7). *The Byzantines and the others*, 8). *Monasteries and Christian paideia*, 9). *Church architecture*, 10). *Architectural heritage*, 11). *History and literature*, 12). *Secular literary genres*, 13). *Hagiography and homiletic*, 14). *Various ecclesiastical writings*, 15). *Byzantino-Slavica*, 16). *Byzantine theology*, 17). *The dialogue between theology and philosophy in Byzantium*, 18). *The*

byzantine cosmologies (4th-7th c.) and their theological and philosophical sources, 19). *Medieval dissent: Bogomils and other religious dissidents on the Balkans*, 20). *Warfare, diplomacy and culture exchange (10th-12th c.)*, 21). *Byzantium and Papacy*, 22). *Empire in decline*, 23). *Art, aesthetics, music*, 24). *History of Byzantine studies*, 25). *Byzantium today – projects*, 26). *Problems of iconography*, 26). *Pre-fourteenth-century murals and mosaics*, 27). *Mural painting, 14th century*, 28). *Miniature illumination and codicology*, 29). *Icons, minor objects*, 30). *Post-Byzantine art*, 31). *Varia Byzantina*. Niektóre z tych zagadnień były przedstawiane i dyskutowane w obrębie dwóch sekcji, stąd ostateczna liczba rzeczonych sekcji wyniosła 38.

W sumie na kongresie sofijskim zostało oficjalnie wygłoszonych 935 prelekcji. Biorąc pod uwagę całkowitą liczbę zarejestrowanych uczestników, która, jak wskazano wyżej, wynosiła 1106 osób, można rzec, że tylko 171 zgłoszeń miało charakter *stricte* turystyczno-krajoznawczy. Statystyka ta pokazuje również niemal wszechwładną dominację języka angielskiego. W skali całego kongresu, w czasie obrad którego posługiwano się ósmioma językami; w tym właśnie języku wygłoszono w sumie 699 wykładów; 143 prelegentów posłużyło się językiem francuskim. Zaledwie 29 osób zredagowało swoje wystąpienia po niemiecku. Język włoski zabrzmiał oficjalnie na kongresie 23 razy, 20 uczestników głosiło swe komunikaty po bułgarsku, 14 po rosyjsku, 6 po grecku, a 1 osoba posłużyła się językiem hiszpańskim. Poziom merytoryczny poszczególnych wystąpień był bardzo zróżnicowany, co niewątpliwie odzwierciedlał *grosso modo* poziom bizantynistyki w danym kraju.

Powyzsze oficjalne dane nalezy uzupełnić osobistym doświadczeniem uczestnika tego prelekcyjnego maratonu. To zaś mówi, że znaczna liczba zgłoszonych odczytów nie doszła *de facto* do skutku z powodu nieobecności ich autorów; absencję tę niżej podpisany ocenia na 15-25%¹⁰.

Najliczniej reprezentowaną grupą badaczy byli archeolodzy, filolodzy klasyczni, historycy i historycy sztuki; obok nich występowali etnologowie, muzykolodzy i slawiści. Swoją reprezentację mieli także architekci, filozofowie, prawnicy, religioznawcy i teologowie. Uderzał niski udział procentowy filozofów i teologów. O ile jednak absencję tych ostatnich można wyjaśnić chociażby istnieniem cyklicznych światowych kongresów patrystycznych w Oksfordzie (ostatni odbył się bieżącym roku), które są ich *kongresami macierzystymi*, o tyle słaba reprezentacja specjalistów z zakresu filozofii jest o wiele trudniejsza do wytłumaczenia. Ten stan rzeczy może mieć swe przyczyny w słabym zainteresowaniu filozofią bizantyńską na uniwersyteckich wydziałach filozoficznych. Obok filozofii również słabo reprezentowaną była geo- i kartografia tego okresu. Brakowało też wystąpień technicznych, których autorami byłiby znawcy architektury *sensu stricto*. Ten nurt reprezentowała w zasadzie tylko grupa prof. dr hab. Rudolfa Stichla z Technische Universität Darmstadt (dr Oliver Hauck, Andreas Noback i dr hab. Helge Svenshon), którzy jako inżynierowie łączą dociekania czysto techniczne z analizą źródeł matematycznych epoki. Badacze ci tworzą w ten sposób swego rodzaju przeciwwagę dla dyskursu historyków sztuki, który w tej materii ugrzązł praktycznie w jałowych repetycjach. Patrząc z tej strony na kongres

¹⁰ Przykładem, przypuszczalnie ekstremalnym, może być 22. sekcja *wolnych komunikatów* (FC 22), gdzie, czego autor tego sprawozdania był naocznym świadkiem, na 9 zgłoszonych prelekcji wygłoszono zaledwie 3 (Ana Palanciuc, Jan Opsomer i Michel Tardieu), por. *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies. Program*, Sofia 2011, 41.

sofijski można wskazać na swego rodzaju margines nowatorstwa, który, choć proponuje drogi niełatwe, może być w niedalekiej przyszłości miernikiem rzetelnej erudycyjnej pracy naukowej na niwie bizantynistyki.

3. Udział Polaków. W Sofii Polska była reprezentowana przez 38 osób. Z tej liczby 34 badaczy jest aktualnie związanych z konkretnymi instytucjami naukowo-badawczymi w Polsce, natomiast 4 osoby (dr Marek Jankowiak, dr Maja Kominko, mgr Jacek Maj i mgr Wiktor Ostasz) reprezentowały inne ośrodki akademickie Europy. Alfabetyczna lista polskich uczestników kongresu wraz z tytułami ich wystąpień przedstawia się następująco: dr Andrzej B. Biernacki (UAM, Wydział Historyczny) – uczestnictwo bez czynnego udziału; 2) prof. dr hab. Sławomir Bralewski (UŁ, Wydział Filozoficzno-Historyczny) – *La fondation de Constantinople selon l’Histoire ecclésiastique de Socrate*¹¹; dr Łukasz Burkiewicz (UJ, Wydział Historyczny) – *Polish-Cypriot relations in the Middle Ages with special emphasis of the Cypriot Mission to Poland in 1432*¹²; mgr Błażej Agocota (UŁ, Wydział Filozoficzno-Historyczny) – *Constantinople in early Islamic sources*¹³; mgr Dorota Dzierzbicka (UW, Wydział Historyczny) – *Wine in late antique and Byzantine Egypt. Import and local production*¹⁴; dr Paweł Filipczak (UŁ, Wydział Filozoficzno-Historyczny) – *Les émeutes dans les villes byzantines au IVe siècle ap. J.-C.*¹⁵; dr Piotr Ł. Grotowski (UPJPiI, Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego) – *Metagraphe in Byzantium*¹⁶; dr Adam Izdebski (UW, Wydział Historyczny)¹⁷ – *Borderlands or centre? The agriculture of Paphlagonia and Pontus in the early medieval period – palynological, archaeological and textual evidence*¹⁸; dr Marek Jankowiak (Uniw. w Oksfordzie, Khalili Research Centre) – I. *Ravenna and monotheletism*¹⁹, II. *Byzance sur la Mer Noire sous Constant II: la date de la première notice du Patriarcat de Constantinople*²⁰; prof. dr hab. Elżbieta Jastrzębowska (UW, Wydział Historyczny) – *Christianisation of Palmyra: early Byzantine church in Bels Temple*²¹; prof. dr hab. Piotr Kochanek (KUL, Wydział Nauk Humanistycznych) – *Konstantinopel in den Weltkarten des Beatus von Liébana*²²; prof. dr hab. Maciej Kokoszko (UŁ, Wydział Filozoficzno-Historyczny) – *Staples and luxuries in Constantinople of the VIth century. Medical*

---

¹¹ Komunikat ten nie został ogłoszony z powodu nieobecności prelegenta. Streszczenie tego wystąpienia znajduje się w: *Proceedings*, vol. II, s. 273-274.

¹² Streszczenie tamże, s. 248-249.

¹³ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. III, s. 73-74.

¹⁴ Streszczenie tamże, s. 35.

¹⁵ Streszczenie tamże, s. 43-44.

¹⁶ Streszczenie tamże, s. 272.

¹⁷ Dr A. Izdebski został w aktach kongresowych (*Proceedings. List of participants*, s. 22) zarejestrowany jako reprezentant UW, gdzie w roku akademickim 2010/2011 prowadził zajęcia jako doktorant. W maju 2011 w drodze konkursu został zatrudniony w Instytucie Historii PAN (Pracownia Dziejów Społeczeństwa i Kultury Średniowiecznej) w Warszawie.

¹⁸ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. II, s. 81.

¹⁹ Streszczenie tamże, s. 83.

²⁰ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. III, s. 56-57.

²¹ Streszczenie tamże, s. 97.

²² Streszczenie w: *Proceedings*, vol. II, s. 275-276.

*sources rediscovered*²³; dr Maja Kominko (Uniw. w Oksfordzie, Wydział Teologii) – *Where there is neither Greek nor Jew, neither Barbarian nor Scythian*²⁴; mgr Andrzej Kompa (UŁ, Wydział Filozoficzno-Historyczny) – *George Syncellus and Theophanes the Confessor: is there still anything to be said on Middle Byzantine Chronography?*²⁵; dr Anna Kotłowska (UAM, Wydział Historyczny) – *The Book of Eparch. Some remarks concerning Constantinople's corporations*²⁶; dr Mirosław P. Kruk²⁷ (Muzeum Narodowe w Krakowie) – dr Marcin Wołoszyn – *The lost (?) pride and joy of Polish archaeologists. Finds of Orthodox devotional objects from Poland (10th-13th century)*²⁸; prof. dr hab. Mirosław Leszka (UŁ, Wydział Filozoficzno-Historyczny) – *Образ Константинополя в Пасхальной Хронике*²⁹; prof. dr hab. Adam Łajtar (UW, Wydział Historyczny) – uczestnictwo bez czynnego udziału; dr Magdalena Łaptaś (UKSW, Wydział Nauk Historycznych i Społecznych) – *Mythological motifs in Nubian art*³⁰; mgr Jacek Maj (Uniw. Humboldt, Berlin) – uczestnictwo bez czynnego udziału; dr Kiril Marinow (UŁ, Wydział Filozoficzno-Historyczny) – *Biblical references and their political meaning in the speech „On the treaty with the Bulgarians”*³¹; mgr Szymon Maślak (UW, Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej) – *Topography of Pelusium in the Byzantine period (4th-7th century AD)*³²; ks. prof. dr hab. Józef Naumowicz (UKSW, Wydział Nauk Historycznych i Społecznych) – *Imperial ceremonial and the feast of Hypapante in sixth-century Constantinople*³³; mgr Wiktor Ostasz (Uniw. w Oksfordzie) – *The forging of the Byzantine-Turkish Frontier Society in western Anatolia, c. 1070-c. 1150*³⁴; dr Aleksander Paroń (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Wrocław) – *Byzantium and Pechenegs in the 10th century. An attempt at rethinking their political relation*³⁵; prof. dr hab. Andrzej Poppe³⁶ (UW, Wydział Historyczny) – *Студиты — просветителями Руси*³⁷; prof. dr hab. Jan Prostko-Prostyński (UAM, Wydział Historyczny) – *Das „Judicium Quinquievirale” in Konstantinopel. Ein Mythos*³⁸; mgr Grzegorz Rostkowski (Muzeum Etnograficzne, Warszawa)

²³ Streszczenie tamże, s. 273.

²⁴ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. III, s. 73.

²⁵ Streszczenie tamże, s. 129-130.

²⁶ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. II, s. 276-277.

²⁷ Dr M. P. Kruk został zarejestrowany w aktach kongresu (*Proceedings. List of participants*, s. 28-29) właśnie jako pracownik Muzeum Narodowego w Krakowie. Jest on jednak także pracownikiem Uniwersytetu Gdańskiego (Wydział Historyczny, Instytut Historii Sztuki, Zakład Historii Sztuki Średniowiecznej).

²⁸ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. II, s. 176-177.

²⁹ Streszczenie tamże, s. 277-278

³⁰ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. III, s. 311

³¹ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. III, s. 229-230.

³² Streszczenie tamże, s. 1-2.

³³ Streszczenie tamże, s. 46-47.

³⁴ Streszczenie tamże, s. 234.

³⁵ Streszczenie tamże, s. 231-232.

³⁶ Emerytowany prof. UW nie mógł przybyć do Sofii. Jego referat został odczytany podczas pierwszej sesji plenarnej w dniu otwarcia kongresu.

³⁷ Referat wydrukowany w całości w formie artykułu w: *Proceedings*, vol. I, s. 131-141.

³⁸ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. II, s. 278.

– uczestnictwo bez czynnego udziału; prof. dr hab. Maciej Salamon (UJ, Wydział Historyczny) – *Greek Prayer at the Polish Royal Court (ca. 1025)*³⁹; mgr Aneta Skalec (UW, Wydział Prawa i Administracji) – *Privat buildings and their juridical context in the Byzantine Near East*⁴⁰; doc. dr hab. Grażyna Szwat-Gyłybowa (Instytut Slawistyki PAN, Warszawa) – *Modern adaptations of the Bogomils dissent: a few thoughts about the Bulgarian case*⁴¹; prof. dr hab. Jerzy Uścińowicz (Politechnika Białostocka, Wydział Architektury) – *Byzantine heritage in modern art in Poland. The Orthodox monastic church in Suprasl – a project of reconstructing the architecture and iconography therein*⁴²; dr Jacek Wiewiorowski (UAM, Wydział Prawa i Administracji) – *The defense of Long Walls of Thrace under Justinian the Great (527-565 AD)*⁴³; mgr Karolina Wiśniewska (UW, Instytut Badań Interdyscyplinarnych „Artes Liberales”) – *Image of Constantinople in „Historia captae a Turca Constantinopolis descripta a Leonardo Chiensi”*⁴⁴; prof. dr hab. Teresa Wolińska (UŁ, Wydział Filozoficzno-Historyczny) – *Byzantium in early Byzantine sources*⁴⁵; dr Marcin Wołoszyn (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Kraków) – dr M.P. Kruk – *The lost (?) pride and joy of Polish archaeologists. Finds of Orthodox devotional objects from Poland (10th-13th century)*⁴⁶; dr Paweł P. Wróblewski (UWr, Wydział Nauk Społecznych) – *The seven arguments attributed to Gennadios Scholarios for the freedom of the Christian faith in Turkey (1453)*⁴⁷; dr Dobrochna Zielińska (UW, Wydział Historyczny) – I. *Aspects of the iconography of wall-paintings in Nubia as a new perspective for Byzantine studies*⁴⁸, II. *Five years of working on the Corpus of Wall Paintings from medieval Nubia* [współautorem tego komunikatu był grecki badacz Alexandros Tsakos]⁴⁹.

Powyższy wykaz polskich uczestników kongresu pozwala na dodatkowe zestawienia, płynące zaś stąd wnioski należy pozostawić Czytelnikowi. Ogółem w Sofii było reprezentowanych oficjalnie 7 polskich ośrodków akademickich: Białystok (Politechnika Białostocka = 1 osoba); Kraków (Muzeum Narodowe = 1 osoba; PAN = 1 osoba; UJ = 2 osoby; UPJP II = 1 osoba); Lublin (KUL = 1 osoba); Łódź (UŁ = 8 osób)⁵⁰; Poznań (UAM = 4 osoby); Warszawa (Państwowe Muzeum Etnograficzne = 1 osoba; PAN = 1 osoba; UKSW = 2 osoby; UW = 9 osób); Wrocław (PAN = 1 osoba; UWr = 1 osoba). W uogólnieniu liczba uczestników kongresu, którzy reprezentowali polskie ośrodki akademickie przedstawia się następująco: Białystok = 1, Kraków = 5, Lublin = 1, Łódź = 8, Poznań = 4, Warszawa = 13, Wrocław = 2. Do tych liczb należy dodać czterech wyżej wspomnianych Polaków, którzy reprezentowali zagraniczne ośrodki naukowe, ponieważ dwoje z nich (dr Maja Kominko i mgr W. Ostasz)

³⁹ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. III, s. 234-235.

⁴⁰ Streszczenie tamże, s. 8-9.

⁴¹ Streszczenie tamże, s. 226

⁴² Streszczenie tamże, s. 375-376.

⁴³ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. II, s. 281

⁴⁴ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. III, s. 134-135.

⁴⁵ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. II, s. 281-282.

⁴⁶ Streszczenie tamże, s. 176-177.

⁴⁷ Streszczenie w: *Proceedings*, vol. III, s. 261-262.

⁴⁸ Streszczenie tamże, s. 310-311.

⁴⁹ Streszczenie tamże, s. 413.

⁵⁰ Por. przyp. 11 i 53.

to absolwenci UJ, a dr M. Jankowiak jest absolwentem SGH i UW⁵¹. W ten sposób liczba reprezentantów Krakowa wzrasta do 7, a Warszawy do 14 osób.

Ranking statystyczny dotyczący konkretnych polskich uczelni oraz innych jednostek naukowo-badawczych, których na kongresie było w sumie reprezentowanych 14, przedstawia się następująco: UW = 9(10), UŁ = 8, UAM = 4, UJ = 2(4), UKSW = 2, KUL = 1, Muzeum Narodowe w Krakowie = 1, PAN (Kraków) = 1, PAN (Warszawa) = 1, PAN (Wrocław) = 1, Państwowe Muzeum Etnograficzne (Warszawa) = 1, Politechnika Białostocka = 1, UPJP II = 1, UW_r = 1.

Jeśli chodzi o języki, w jakich grupa polska wygłaszała swe prelekcje, to kwestia ta przedstawia się następująco: 28 komunikatów w języku angielskim, 3 po francusku, 2 w języku niemieckim, 1 komunikat po rosyjsku i 1 referat na sesji plenarnej również odczytany w języku rosyjskim.

W sumie wszyscy Polacy obecni na kongresie zgłosili 35 wystąpień: w tej liczbie 2 osoby (dr M. Jankowiak i dr Dobrochna Zielińska) miały po dwa komunikaty; również 2 osoby (dr M.P. Kruk i dr M. Wołoszyn) wystąpiły z jednym wspólnym komunikatem. Natomiast cztery osoby uczestniczyły w kongresie, nie wygłaszając żadnej prelekcji (dr A.B. Biernacki, prof. dr hab. Adam Łajtar, mgr J. Maj, mgr G. Rostkowski). W ramach sesji plenarnych został odczytany referat prof. dr hab. A. Poppe⁵². Natomiast na posiedzeniach tzw. *okrągłych stołów* Polacy zaprezentowali 12 komunikatów, zaś w kategorii tzw. *wolnych komunikatów* zabierali głos 22 razy. Ponadto trzech Polaków pełniło funkcje moderatorów obrad sekcyjnych: prof. dr hab. M. Kokoszko prowadził *okrągły stół nr 37*⁵³, prof. dr hab. M. Salamon kierował obradami *wolnych komunikatów nr 24*, a dr M. Wołoszyn moderował *okrągły stół nr 25*.

Wobec 1106 oficjalnie zarejestrowanych uczestników kongresu liczba 34 reprezentantów Polski (+ 4 Polaków z zagranicy), czyli 3,074% (lub 3,435%) ogółu *kongresmenów*, nie jest liczbą imponującą. Z drugiej strony porównując tę liczbę z wyżej przedstawionymi statystykami, odnoszącymi się do uczestników kongresu oraz biorąc pod uwagę status finansowy pracowników naukowych w Polsce, należy tę liczbę uznać za bardzo wysoką. Warto również zwrócić uwagę na strukturę wiekową owej 38-osobowej *reprezentacji Polski*: oddają ją dobrze stopnie naukowe poszczególnych osób. Innymi słowy, w omawianym kontekście *przedział wiekowy* konkretnych osób koresponduje z ich stopniem naukowym w akademickim *cursus honorum*. Patrząc z tej perspektywy, w ekipie polskiej znajdowało się 9 magistrów, 16 doktorów, 10 profesorów uniwersyteckich oraz 3 profesorów tytularnych. Przewaga *akademickiej młodzieźówki* jest tutaj bezsporna, co dobrze rokuje polskiej bizantynistyce na przyszłość. Widać wyraźnie, że po roku 1989 dyscyplina ta nabiera systematycznie wiatru

⁵¹ Czwartą ze wspomnianych osób, czyli mgr J. Maj, jest absolwentem Uniwersytetu Ruprecht-Karola w Heidelbergu, por. www.ca.org.pl/onas/zarząd/maj [sprawdzono: 2.10.2011].

⁵² Por. przyp. 36 i 37.

⁵³ *Okrągły stół nr 37* został zorganizowany staraniem prof. dr hab. M. Kokoszki (UŁ) i dr. K. Marinowa (także z UŁ). Obradował on w czwartek, 25 sierpnia, od godziny 14.00 do 19.00 (przerwa między 16.00 a 16.30) w Auditorium 23. Był on pomyślany jako swego rodzaju *stół polski*, ponieważ na 15 zgłoszonych tam oficjalnie komunikatów, aż 8 mieli wygłosić Polacy: prof. dr hab. S. Bralewski (UŁ), prof. dr hab. Piotr Kochanek (KUL), prof. dr hab. M. Kokoszko (UŁ), dr A. Kotłowska (UAM), prof. dr hab. Mirosław Leszka (UŁ), prof. dr hab. J. Prostko-Prostyński (UAM), dr J. Wiewiorowski (UAM), prof. dr hab. Teresa Wolińska (UAM), por. przyp. 11 i 50.

w żagle, przyciągając ludzi młodych, dynamicznych, pozbawionych kompleksów i pragnących, mimo trudnej sytuacji polskiego środowiska akademickiego oraz finansowej mizerności, zaistnieć na międzynarodowych areopagach intelektualnych.

4. Epilog. W czasie obrad kongresu wybrano nowe władze *Association Internationale des Études Byzantines* (AIEB)⁵⁴. Nowym przewodniczącym tej organizacji została Brytyjka Judith Herrin⁵⁵, która jednak zrezygnowała z tej funkcji już 29 sierpnia, w piśmie skierowanym do sekretarza generalnego AIEB. Powody swej rezygnacji podała zaś w obszernym datowanym na 30 IX 2011 r. liście otwartym, adresowanym do komitetów narodowych AIEB. W tej sytuacji Biurem AIEB zawiadywał tymczasowo wybrany również w Sofii nowy sekretarz generalny Stowarzyszenia prof. Athanasios Markopoulos. Okres *bezkrólewia* zakończył się 11 II 2012 r. w czasie nadzwyczajnego zgromadzenia *Association Internationale des Études Byzantines* w Paryżu, w którym wzięli udział reprezentanci 29 komitetów narodowych (komitet polski reprezentował prof. Maciej Salamon z UJ). Zgromadzenie to wybrało nowego przewodniczącego AIEB, którym został prof. Johannes Koder (ur. 1942); prof. Athanasios Markopoulos pozostał zaś na stanowisku sekretarza generalnego, a prof. Michel Kaplan pełni dalej funkcję skarbnika tej organizacji.

W Sofii podjęto również decyzję odnośnie miejsca obrad XXIII Międzynarodowego Kongresu Bizantynologicznego, który odbędzie się w sierpniu 2016 roku w Belgradzie. Ponieważ, jak już wyżej zaznaczono, w stolicy Serbii odbył się w roku 1927 drugi w swej historii kongres bizantynologiczny, ponowny wybór tego miasta jest zarazem powrotem do tradycji odbywania tych spotkań na Bałkanach, gdzie duchowa spuścizna Cesarstwa Wschodniego jest ciągle żywa.

Obradom Kongresu towarzyszyły targi książki, wycieczki, wystawy oraz raut wydany w poniedziałek, 22 sierpnia, przez prezydenta Bułgarii Georgi Parvanowa dla uczestników Kongresu w *Narodowym Muzeum Historycznym – Bojana*. Przejdzie on zapewne do historii ze względu na ogromne ilości serwowanych na nim trunków oraz dojmujący brak zakąsek. W tym ostatnim aspekcie Uniwersytet Sofijski nadrobił jednak gafę prezydenckich urzędników i w piątek, 26 VIII, późnym wieczorem na raucie kończącym obrady wszystko było już we wzorowym porządku. W ten sposób XXII Międzynarodowy Kongres Bizantynistów w Sofii przeszedł do historii. Z polskiego punktu widzenia w kongresie tym wzięła udział najliczniejsza w długiej historii tych spotkań reprezentacja naszych badaczy. Ten stan rzeczy rodzima bizantynistyka zawdzięcza w dużej mierze wieloletniej ofiarnej pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej prof. Waldemara Cerana (7.09.1936-20.06.2009) z Uniwersytetu Łódzkiego, któremu jednak nie było dane doczekać tej pięknej chwili profesorskiej satysfakcji.

Piotr Kochanek – Lublin, KUL

⁵⁴ Chodzi tutaj o spotkanie Biura AIEB z przedstawicielami komitetów narodowych tego Stowarzyszenia, które obradowało w piątek (26 sierpnia) w miejscowości Samokov. Polskę reprezentowali tam: przewodniczący polskiego Komitetu Narodowego AIEB – prof. dr hab. Maciej Salamon (UJ) i ks. prof. dr hab. Józef Naumowicz (UKSW), wiceprzewodniczący tego Komitetu.

⁵⁵ Jest ona znana polskiemu czytelnikowi chociażby z pracy: *Bizancjum. Niezwykłe dziedzictwo średniowiecznego imperium*, tłum. N. Radomski, Poznań 2009, Rebis.